

Dewey'nin "Türkiye Maarifi Hakkında Rapor"unda Halk Eğitimi*

Ayşe Cansu Özdemir**, Ahmet Yıldız***

Özet

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde çağdaşlaşma ve uluslaşma yörüngesinde eğitim atılımları gerçekleştirilmiş; bu kapsamda evrensel birikimden de yararlanılmıştır. Batı ülkelerinden incelemelerde bulunmak üzere eğitim uzmanlarının davet edilişi de evrensel birikimden yararlanmanın bir biçimi olarak belirmiştir. Dönemin önde

* *Popular Education in Dewey's "Report on Education System in Turkey"* / Bu makale, birinci yazarın ikinci yazarın danışmanlığında tamamladığı tez çalışmasına dayalı olarak oluşturulmuştur.

** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Programı Yüksek Lisans Öğrencisi, ozdemircansu@gmail.com

*** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, ahmety@yahoo.com

gelen eğitim uzmanı John Dewey bu kapsamda Türkiye'ye davet edilen yabancı uzmanlar arasında yer almıştır.

Bu çalışmada Erken Cumhuriyet Döneminde eğitim atılımları gerçekleştirme çabaları doğrultusunda, Türkiye'ye davet edilen ABD'li eğitim uzmanı John Dewey'nin 1924 yılında hazırlamış olduğu Türkiye eğitim sistemine dönük raporda halk eğitimine ilişkin içerik ve öneriler konu edilmiştir. Bunun için doküman incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Doküman incelemesinde, raporda yetişkinlerin sürece dahil edildiği tüm eğitim vurguları halk eğitimi kapsamında değerlendirilmiş ve temalandırılmıştır.

Raporda halk eğitimi ile ilgili olarak köy kalkınması ve okulun toplum merkezi olarak tasarlanması, köy yaşamına uygun bir eğitim ve öğretmen yetiştirme, okuma kültürünün toplumda yaygınlık kazanması, halk eğitimi konusunda bir araştırma gezisi düzenlenmesi, demokratik eğitim, halkta eğitime dair ilgi uyandırma ve halkta sağlık bilinci oluşturma konuları yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Halk Eğitimi, Eğitimde Yabancı Uzman Raporları, Yetişkin Eğitimi, John Dewey

Abstract

The early republican period is considered the era of educational developments in accordance with modernization and nation formation. In this respect, Turkey drew on universal experiences, as well. Inviting foreign experts to Turkey in order to analyze the Turkish educational setting represents a way of using the universal educational repertoire. John Dewey, one of the leading education experts of the time, is among the foreign experts invited to Turkey.

The aim of this study is to reveal the themes and recommendations related to adult education in the report submitted by John Dewey in 1924, in which the main focus is the education system in Turkey during the early republican period, characterized as the period of educational development. In order to reveal the target content and recommendations, document analysis has been used. In the analysis, all educational content involving adults in an educational process has been discussed within the context of adult education and the content has been thematized accordingly.

It has been seen that the themes related to adult education in the report are village development and designing the schools as community centers, a curriculum suitable for the rural life and teacher training, building reading culture, visiting other countries in order to observe adult education studies as well as implementations, democratic education, arousing the interest of the people in education and raising public awareness of health.

Keywords: Public Education, Foreign Experts' Reports in Education, Adult Education, John Dewey

C umhuriyetin kuruluşuyla birlikte eğitim alanında reformlara yönelik radikal adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu reformları gerçekleştirebilmek için dönemin gelişmiş Batı ülkelerinin eğitim sistemlerine de ilgi gösterilmiştir. Kimi zaman Batı eğitim sistemlerini anlamak amacıyla ilgili ülkelere öğrenci veya uzman yollama yoluna gidilmiş; kimi zaman da Türkiye'nin eğitim sistemine bir yön verebilmek amacıyla, kendi alanları kapsamında incelemeler yapmak üzere yurtdışından uzmanlar davet edilmiştir. Gelen uzmanlardan bir kısmı rapor hazırlayarak eğitimin farklı alanlarına dair görüş bildirmişler; raporlarında doğrudan veya dolaylı biçimde halk eğitimine de yer vermişlerdir. Rapor hazırlayan uzmanların önde gelenlerinden biri, tanınmış eğitimci ve filozof John Dewey'dir. Raporunda Türkiye eğitim sistemini odağa alan Dewey, halk eğitimi alanını ilgilendiren pek çok saptama ve öneride de bulunmuştur.

Türkiye ziyareti sırasında Columbia Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapan Dewey, buradan önce Michigan Üniversitesi, Minnesota Üniversitesi ve Chicago Üniversitesi'nde görev yapmış; Çin, Japonya, Meksika ve Sovyet Rusya gibi ülkelerde eğitim danışmanı olarak bulunmuş ve konferanslar vermiştir (Ortak, 2004). Dewey, ilerlemecilik felsefesinin önde gelen isimlerinden olup pragmatist yaklaşımı eğitim alanında uygulamıştır. Dewey'nin eğitim felsefesinin ana odakları bilgi, eğitimin sürekliliği, yaparak öğrenme, yaşamda pratik karşılığı olan bilgilerin öğretilmesi, ahlak eğitimi ve toplum yaşamının kendisi olarak okul biçimindedir (Bakır, 2014).

Eğitimin pek çok alt disiplininde isminden söz ettiren Dewey, eğitimin, ortak değerler ile hedeflerin sosyal ve tarihsel sürecini içermesi açısından en nihayetinde toplumsal olduğunu vurgulamaktadır (Munoz ve Munoz, 1998). O'na göre, eğitim sürecinde kişinin yararının yanında toplumun da yararı söz konusu olmalıdır (Munoz ve Munoz, 1998). Bu anlamda Dewey, halk/yetişkin eğitimi açısından da önemli bir kişilik olagelmıştır.

Dewey; demokrasiyi, çeşitli ilişkilerin sonucunda oluşan yeni durumlarla birlikte, bireylerin sürekli olarak yeni koşullara adapte olma süreci olarak görmektedir (van der Ploeg, 2016). Değişen koşullara göre yaşayışı yeniden düzenleme ise sürekli bir öğrenme gereğini beraberinde getirdiğinden, Dewey bu gereği eğitim anlayışı içinde konumlandırmaktadır. O'nun; eğitimi tüm toplumu kapsayan bir biçimde ele alış ve sürekli öğrenmeyi vurgulayışı, örgün eğitimin sınırlarını aşan bir eğitim anlayışı olduğunu göstermektedir. Bu açıdan da "Lifelong education" (hayat boyu eğitim) geleneğinin bir bakıma Dewey'nin mirası olduğu düşünülmektedir (Cross-Durrant, 1984). Bu nedenle de, Dewey'nin Türkiye eğitim sistemine dönük hazırlanmış olduğu rapor, halk/yetişkin eğitimi tarihi açısından da önemli görünmektedir.

Söz konusu raporu hazırlama doğrultusunda Dewey, Maarif Vekilliği'nin (Milli Eğitim Bakanlığı'nın) daveti üzerine 1924 Temmuz ayında Türkiye'ye gelmiş ve Eylül ayında ziyaretini sona erdirmiştir (Şahin, 1996). Kendisini, Türkiye eğitim sistemini inceleyip önerilerde bulunması için davet eden dönemin Milli Eğitim Bakanı Sefa Bey'dir (Anton, 2007). Ziyaret sürecinde Dewey; Ankara ve İstanbul'da eğitim sistemi ile ilgili incelemeler yapmış, söyleşilerde yer almış ve sürecin sonunda Milli Eğitim Bakanlığı'na "Türkiye Maarifi Hakkında Rapor" başlıklı bir çalışma sunmuştur (Şahin, 1996). Raporunu oluşturma aşamasında, bakanlık çalışanları ve eğitimcilerle gerçekleştirdiği görüşme ve tartışmalar doğrultusunda veri toplamıştır (Büyükdüvenci, 1994). Henüz Türkiye'de iken sunduğu ilk çalışma, ayrıntılı olmaktan ziyade bütçeye en kısa zamanda konulması gereken birtakım ödenekleri ve bu ödeneklerin nelere ayrılması gerektiğine işaret eden bir ön rapor özelliği taşımaktadır. Dewey, geniş ve ayrıntılı olan raporu ise ülkesine döndükten sonra hazırlamıştır (Şahin, 1996).

Dewey'nin bu iki çalışması, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1939 yılında birleştirilerek yayımlanmıştır. Bu rapor üç bölüme

ayrılmaktadır. “Bütçeye Konulması Muktazi Tahsisat Hakkında Muhtıra” adını taşıyan ilk bölümde bütçeye eklenmesi gereken ödenekler, okul binalarının yapımından sorumlu uzman yetiştirilmesi, gençlerin ve çocukların ihtiyaçlarına göre MEB’de öğretim programları hazırlayacak bir birimin açılması, öğretmen okullarında farklı şubeler açılarak farklı alanlarda uzman yetiştirilmesi gibi iyileştirmelere yöneliktir (Dewey, 1939); “İptidaî rapor” [ilk rapor] adını taşıyan ikinci bölümde eğitim alanında yazılmış eserlerin tercümesi, öğretmenler arasında oluşturulabilecek tartışma grupları, okulda bulunan alet edevat, okuma kitapları eksikliği, gezici kütüphaneler, okul binaları gibi konular yer almakta; “Esas Rapor” adını taşıyan kısımda ise öğretim programları, Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatı, öğretmenlerin yetiştirilmesi ve yetkinleştirilmesi, okul sistemi, sağlık bilgisi ve okul düzeni gibi konular üzerinde durulmaktadır (Dewey, 1939).

Görüldüğü gibi Dewey, hazırlamış olduğu raporda eğitimin farklı boyutlarını ele almıştır. Raporunda yer verdiği görüşler, birçok araştırmacı tarafından eğitimde çeşitli bağlamlarda ele alınmasına karşın halk eğitimine ilişkin içerdiği vurgular odağa alınarak incelenmemiştir. Bununla birlikte, alana dair vurgular barındıran bu raporun incelenmesi; hem Dewey’nin alanda anılan kimliği, hem raporun hazırlanış dönemi itibariyle alanın tarihi açısından önemli görünmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada, Dewey’nin hazırlamış olduğu raporda halk eğitimine ilişkin konular ve önerilerin analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Yaklaşım

Yabancı uzman raporlarında eğitimi çalışmak, yaklaşım açısından kimi riskleri barındırmaktadır. Bu riskler, girilen eğitimsel reformların ortaya çıkışında ve biçimlenmesinde bu raporların etkisiyle ilgilidir. Bu konuda hassas olunmazsa iki hatalı yaklaşım içine düşülebilmektedir. Birincisi, ülkedeki reformların, ülke gerçekleri, birikimi ve nesnellikleri hiçe sayılarak, gelişmiş Batı ülke

deneyimlerinin basitçe kopyalanması sonucu gerçekleştiğini ileri süren eğilimdir. Bu eğilimin etkisini bizim konumuz açısından somutlarsak; ülkedeki eğitim alanında gerçekleşen yeniliklerin ülke içindeki tartışmalar ve deneyimlerin görmezden gelinerek, yabancı uzmanların sunduğu hazır reçeteyeyle gerçekleştiğinin vurgulanmasıdır.

İkincisi ise, birinci eğilimin tam tersine, girilen reformların dış dünyadan yalıtılmış biçimde, ülkelerin yalnızca kendi deneyim ve birikimiyle ortaya çıktığını ima eden eğilimdir. Bizim konumuz açısından bu eğilimin, yabancı uzmanların eğitimsel reformlardaki rolünün ihmaline yol açacak sonuçları bulunmaktadır.

Esasen anılan her iki eğilimdeki temel sorun, kapitalizmin eşitsiz ve bileşik gelişme yasası olarak bilinen olgunun göz ardı edilmesinden kaynaklanmaktadır. Çulhaoğlu'nun (2012: 9) ifade ettiği gibi:

Önce Osmanlı, sonra genç Türkiye Cumhuriyeti coğrafi olarak dünya kapitalizminin merkezine yakındır. Bu nedenle Osmanlı ve Cumhuriyet, bir üretim tarzı olarak kapitalizmin nüfuz alanını yaygınlaştırmasındaki ilk uğraklardan biri olmuştur. Ayrıca, düşünsel alanda da bu üretim tarzına eşlik eden fikir ve ideolojilerin doğrudan etkisi altında kalmıştır.

Osmanlı'nın Batıdan gelene kapılarını kapatmasının zaten mümkün olmadığını ifade eden Çulhaoğlu (2012:10), daha o dönemde bütünü bir parçası olarak ve onun belirleyiciliğinde kendi kapitalistleşme sürecine girdiğini belirtir:

Düşünsel yaşam, siyaset ve devlet yönetimi (yeni kurumsallaşmalar dâhil) alanlarındaki gelişmeler ise, kaçınılmaz olarak, bu sürecin içinde bulunduğu evrelerin ötesine geçmiştir. O halde, eğer Cumhuriyet öncesine, 19. yüzyıla bakacak olursak, "modernleşme" denilen süreç Osmanlı'da kendi maddi zeminine ve dinamiklerine sahipti.

O halde ülkedeki eğitim alanında gerçekleşen yenilikler, sözü edilen modernleşme süreçleri bağlamında ele alınmalı, modernleşme sürecinin de ülke içi ve dışı dinamiklerinin etkileşimiyle meydana geldiği akıldan çıkarılmamalıdır. Bu kapsamda Dewey'nin hazırlamış olduğu raporda eğitimi odağına alan bu çalışmada, ülkenin girmiş

olduğu modernleşme atılımlarının anılan niteliğini göz önünde bulunduran bir yaklaşım benimsenmiştir.

Bunların yanında, Dewey'nin raporunu halk eğitimi -veya herhangi bir eğitim alanı- açısından bir bağlam içerisinde değerlendirebilmek için Erken Cumhuriyet Dönemi siyasal ve kültürel atmosferinin göz önünde bulundurulması gerekliliği açıktır. Bu dönemin öne çıkan niteliği Türkiye'nin ulusallaşma ve çağdaşlaşma yörüngesine geçişi için sistemli bir dizi atılım gerçekleştirilmesidir. Çağdaşlaşma deneyiminin Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlamasına karşın Cumhuriyet Dönemi çağdaşlaşma atılımları İmparatorluk'tan farklı bir paradigma içerisinde var olmuştur. Bu farklı paradigmada artık Osmanlılık yerine yeni Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlığının inşa edilmesi hedeflenmiştir. Gerçekleştirilmeye başlanan Cumhuriyet devrimleri de Osmanlılık ile Cumhuriyet'in arasına çizgi çekmede birer aracı olarak belirmiştir. Kısacası, Atatürk'ün ve Cumhuriyet kadrolarının temel ideali Türkiye'nin modern bir ulus devlete dönüştürülmesi olmuş; ülkenin, Atatürk'ün ifadesiyle "çağdaş uygarlık seviyesinde ileri ve uygar bir ülke olarak" varlığını sürdürmesi hedeflenmiştir (Ahmad, 2020). Aynı zamanda, böylesi yeni bir toplum için, nasıl Fransa'daki devrimciler yeni bir Fransız insanı yaratma; veya nasıl Bolşevikler yeni bir Sovyet insanı yaratma sürecine girmişlerse, Cumhuriyet kadrosu da "Osmanlı'dan çok farklı yeni bir Türk tipi" oluşturma sürecini başlatmayı öncelmiştir (Ahmad, 2020). Bu büyük plan için, Berkes'e göre (2020) önemli iki adım bulunmaktadır: Birincisi, gelenekçilik tutumunu ortadan kaldırma; ikincisi ise yeni yörüngeye uygun kurallar, kurumlar yerleştirip toplumun yeni kuşaklarını bu yörünge etrafında yetiştirecek gelenek ile bulunulan çağ arasındaki köprüyü kurmaktır.

Bu planın önemli bir parçası olan eğitim, gelenekçiliği ortadan kaldırma amacıyla yeni paradigmaya uygun hale getirilecek başlıca yapılardan olmuştur. Aynı zamanda, değişime uğrayan tüm kurallar

ve örgütler bir ulusun hep birlikte yeni bir yaşayışı öğrenmesini gerekli kılmaktaydı. 1 Mart 1923'teki Meclis konuşmasında tüm bunların ipucunu veren Atatürk; eğitim ve öğretimde takip edilecek ilkelerin amacının, insanın yaşamda başarılı olmasını sağlayan bir araca dönüşmesi yönünde olması gerektiğini belirtmiştir (Erdem, 2010). Aynı konuşmasında Atatürk'ün eğitime ilişkin görüşleri şu biçimde özetlenebilir:

Uygulamaya dayanan ve yaygın bir eğitim öğretim için yurdun önemli merkezlerinde çağdaş kitaplıklar, çeşitli bitki ve hayvanları içine alan bahçeler, konservatuvarlar, işlikler, müzeler, galeriler, sergi salonları kurmak gerekli olduğu gibi, ilçe merkezlerine dek bütün yurdun basım evleriyle donatılması gerekmektedir. (...) bilimsel gece toplantıları ve konferanslar düzenlemek, halkın okuyup yazamayanlarını, en kolay yoldan okutarak onlara, en gerekli olanı vermek, gece dersleri açmak, bölgelerindeki gazete ve dergilere, özellikle genel eğitim ve halk bilgileriyle ilgili konularda yazılar yazmak, buralarda çalışan öğretmenlerin aksatmadan yerine getirecekleri ödevler olacaktır (Türk Dil Kurumu, 1979:21-22).

Kısacası, çalışma ve ticaretin yüksek değer görmediği, yaratıcılığın gayri Müslimlere ait bir nitelik ve askeri becerilerin tek geçerli ölçüt olarak görüldüğü bir toplumda Atatürk, halka savaş çağının bittiğini ve artık sanayi, beceri ve tasarruf gibi gerçekçi burjuva niteliklerini edinmenin zamanının geldiğini söylemekteydi (Lewis, 2015). Tüm bunlar acil bir görev için; halkın yaşam standardını yükseltmek ve ülkeyi kalkındırmak için yapılmalıydı (Lewis, 2015). Başgöz'e göre (2005), Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal yaşam ve eğitimde ilk on yılı tüm bu hedefler doğrultusundaki çalışmaları kapsamaktadır. Dewey'nin hazırlamış olduğu raporu da bu manzara içerisinde konumlandırmakta; raporun halk eğitimi boyutunu bu bağlamı dikkate alarak değerlendirmekte yarar vardır.

Yöntem

Bu araştırmanın amacı doğrultusunda tarihsel veri kaynağı olarak bir doküman incelenmiştir. "Tarihsel veri kaynakları, çoğunlukla, bilgi aktarmak amacıyla hazırlanmış yazılı ve basılı belgeler ile ilgili dönemlere ya da kurumlara ilişkin kalıntılardan ve verilerden oluşur"

(Karasar, 2017:110). Bu biçimde de tarihsel bir bakış açısı kazandırarak döneme dair bilgi edinmeyi mümkün kılar. Doküman incelemesi de araştırılması amaçlanan olgu veya olgulara ilişkin bilgi içeren bu yazılı materyallerin analizini sınırları içine almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu bilgiler doğrultusunda, bu araştırmanın veri kaynağı 1924 yılında sunulmuş doküman niteliğindeki bir rapordan oluştuğu için nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine başvurulmuştur.

Çalışma belgesi John Dewey'nin hazırlamış olduğu "Türkiye Maarifi Hakkında Rapor" başlıklı 30 sayfadan oluşan bir belgedir. Bu belgeye TBMM çevrimiçi açık erişim platformundan ulaşılmıştır. Aynı zamanda, aynı belgenin Anton ve Canevi (2007) editörlüğünde hazırlanan "Cumhuriyet, Eğitim Reformu ve Dewey" adlı kitapta yer verilen güncel Türkçe çevirisi kullanılmış; gerekli yerlerde doğrudan bu güncel çeviriye başvurulmuştur. Verilerin çözümlenmesinde, araştırmanın amacına uygun olarak raporda halk eğitime ilişkin konu ve önerileri saptamak için doküman incelemesinin şu aşamaları takip edilmiştir: (1) Dokümanlara ulaşma, (2) Özgünlüğünü kontrol etme, (3) Dokümanları anlama, (4) Veriyi analiz etme, (5) Veriyi kullanma (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Bunların yanında, Dewey'nin hazırlamış olduğu raporun halk eğitimi açısından nasıl değerlendirildiğini belirginleştirmek gerekir. Raporda, halk eğitimi ile ilgili doğrudan bir bölüm veya başlık bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada raporda örgün eğitimin sınırlarını aşan; yetişkinlerin sürece dahil edildiği tüm eğitim vurguları halk eğitimi kapsamında ele alınmıştır. Buna göre dokümanı anlama ve analiz etme aşamaları sonucunda, raporda halk eğitimi ile ilintili yedi farklı tema belirlenmiş ve bulgular ve yorumlar kısmında her bir tema ayrı ayrı ele alınmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Dewey'nin raporu halk eğitimi açısından 7 başlıkta ele alınabilir: (1) köy kalkınması ve okulun toplum merkezi olarak tasarlanması; (2) köy yaşamına uygun bir eğitim ve öğretmen yetiştirme; (3) okuma kültürünün toplumda yaygınlık kazanması; (4) halk eğitimi konusunda bir araştırma gezisi düzenlenmesi; (5) demokratik eğitim; (6) halkta eğitime dair ilgi uyandırma ve (7) halkta sağlık bilinci oluşturma biçiminde ele alınabilir.

Köy Kalkınması ve Okulun Toplum Merkezi Olarak Tasarlanması

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde nüfusun kayda değer bir bölümü köylerde yaşam sürmekteydi. Buna bağlı olarak, Cumhuriyet'i köye götürmek dönemin öncelikleri arasındaydı. Cumhuriyet'i köye götürme düşüncesi, modernleşme ve uluslaşma ekseninde, toplumun bu alanlarda yaşam süren kesiminin ekonomik, sosyal ve kültürel düzeyini arttırmayı kapsamakta; bu nedenle de kırsal kalkınmayı gerekli kılmaktaydı (İnan ve Konyalı, 2021). Bunlara bağlı olarak kırsal kalkınma bu dönemde üzerinde durulan bir konu olmuştur (İnan ve Konyalı, 2021). Dewey'nin raporu incelendiğinde, dönemin bu gerçekliğinin dikkate alındığı; okula bu bağlam çerçevesinde yaklaşıldığı anlaşılmaktadır.

Dewey'nin eğitimi toplumsal dönüşüme bağlayan yaklaşımı, özellikle kırsal alanlardaki okulları bir toplum merkezine çevirme önerisine zemin hazırlamıştır. Nitekim Dewey'nin sunmuş olduğu raporda; kırsalda okulun yetişkinlerin de faydalanabileceği sağlık merkezi, sosyal merkez, iktisadi ve sınaî merkez biçiminde tasarlanması, temelde okulları aynı zamanda birer toplum merkezi olarak gördüğünü açığa çıkarmaktadır. Köyün ihtiyaçlarına uygun bir eğitim sistemine dair vurguları da bu görüşü güçlendirmektedir. Tüm bunlar da, köy kalkınmasında okulun oynayabileceği rolü ortaya koymakta; aynı

zamanda okula yüklenen modernleşmeyi yaygınlaştırma sorumluluğu ile uyumlu görünmektedir.

Dewey'ye göre kırsalda okul, aynı zamanda bir sağlık merkezidir:

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkede çözüm bekleyen yaygın sağlık sorunları bulunmaktaydı. Bulaşıcı hastalıklar sağlık alanında karşılaşılan en büyük güçlükler arasında yer almakta; savaş sonucunda ortaya çıkan sağlık personeli ve kaynaklarının yetersiz oluşu bu gibi güçlüklerin çözümünü zorlaştırmaktaydı (Ağırbaş, Akbulut ve Önder, 2011). Sağlık alanında bu tür sorunların olduğu böyle bir manzarada, Dewey (1939:8) okulların önleyici sağlık hizmeti sunmada oynayabileceği rolü şu biçimde ele almaktadır:

Mektepler, buldukları yerlerin sıhhi merkezi olmalı, orada sıhhati umumiyeye, sari hastalıklara, malarya ve bu hastalıklarla mücadeleye ait bahisler yalnız talebe öğretilmekle kalmamalı, bütün köy halkına tamim edilmelidir [bildirilmelidir].

- 64 -

Bu öneride tüm köy halkını sağlık konusunda bilinçlendirmenin önemi öne çıkmakta ve yetişkin bireyler bu sağlık eğitiminin birer olası katılımcısı olarak sürece dâhil edilmek istenmektedir. Bunun yanında Dewey (1939), okul kadrosu ve öğrencilerin hastalığı doğuran nedenlerle uygulama yoluyla başa çıkmasını; böylece okulun hastalıkla mücadele merkezi haline gelmesini önermektedir. Bu biçimde de, halka hastalığın önlenebileceği gerçeğinin gösterilebileceğini düşünmektedir. Dewey'nin bu düşünceleri, O'nun okulu aynı zamanda bir sağlık merkezi biçiminde tasarladığını göstermektedir. Okula, halkın sağlığa ilişkin aydınlatılması sorumluluğunu yüklemesinden, Dewey'nin dönemin gerçekliklerine denk düşen bir yaklaşım sergilediği anlaşılmaktadır.

Dewey'ye göre okul, aynı zamanda sosyal bir merkezdir:

Dewey; okulları birer sağlık merkezi olarak tasarlamasının yanında, bu kurumlara tüm halkı göz önünde bulundurarak sosyal ödevler de

yüklemektedir. Raporunda, okulların halk için sosyal bir merkez olması gerekliliğini şu şekilde ele almaktadır (Dewey, 1939: 9):

Mektep meydanları, yalnız talebenin beden terbiyesi, oyunlar ve spor yapması için değil, halkın da eğlenmesi ve sporları için bir merkez olacak derecede geniş ve ona göre vesaitle mücehhez [araçlarla donanmış] olmalıdır. Talebe mektebe devam etmeyen gençleri de oyunlara ve sporlara iştirak ettirmeğe ve onlara bu gibi şeyleri öğretmeğe itina etmelidir.

Okulların halk için de bir sosyal merkez olması kuşkusuz toplumdaki bireylerin, uluslaşma ekseninde etkileşim olanaklarını arttırmaktadır. Nitekim Dewey'nin eğitime yaklaşımında iletişim önemli yer tutmakta; Dewey bir toplumun gelişiminde iletişimi ortak değerler, idealler, hedefler ve gelenekler aktarması açısından ele almaktadır (Munoz ve Munoz, 1998).

Dönemin sosyal gelişim beklentisi, ulus inşası hedefi ile şekillenmektedir. Ümmet toplumundan modern ulus toplumuna geçişin hedeflendiği bu dönemde Dewey'nin sosyal yönden okula yaklaşımı, ortak değerler ve idealler inşası ekseninde bu hedeflerle paralellik sergilemektedir. Dewey gelenekçilik tutumunun geride bırakılmasında -ve yeni geleneğin oluşturulmasında- okulun oynayabileceği sosyal rolü görmüş ve okula hedeflenen modern toplumun gerektirdiği sosyal alışkanlıkların edinilebileceği bir toplumsal merkez sorumluluğu yüklemiştir.

Dewey'ye göre okul, iktisadi ve sınaî bir merkezdir:

Yukarıda işaret edildiği gibi; dönemin kırsal kalkınma hedefi ekonomik gelişmeyi de gerekli kılmaktaydı. Çok boyutlu modernleşme düşüncesi, Batı'nın ekonomik atılımlarını yakalama çabasını beraberinde getirmekteydi. Bu da; modern tarım teknikleri uygulama, sanayileşme, bunların beraberinde yeni mesleki ihtiyaçların doğması gibi gelişmelerin söz konusu olması demektir. Henüz sanayileşmemiş genç Türkiye'nin bu gelişmeleri kısa sürede yakalayabilmesi için halkta bu konulara ilişkin bilinç oluşturma; çoğunluğu tarımla geçinen kırsal halkın işbirliğini sağlama gereği belirlemekteydi. Böyle bir manzarayla

uyumlu olarak; Dewey (1939), okulların iktisadi ve endüstriyel bilgileri toplamak ve yaymak yönünde de birer merkez olması gerektiğini düşünmektedir. Diğer bir deyişle, okulların halkı bu tür bilgilerle buluşturma sorumluluğu olması gerekliliğini öne sürmektedir.

Tüm bunlar doğrultusunda, Dewey'nin (okulları sağlık merkezleri, sosyal bir merkez ve iktisat ile sanayi ile temasta etkili bir merkez olarak da ele alışını akılda tutulursa), okulları halkın faydalanabileceği çok yönlü birer toplum merkezi olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Aynı zamanda; dönemin ihtiyaçlarını iyi gözlemlemiş olan Dewey'nin önerdiği okulların, aslında toplum kalkınmasının araçları olarak kurgulandığı söylenebilir.

Köy Yaşamına Uygun Bir Eğitim ve Öğretmen Yetiştirme

Dewey (1939), raporunun “Muallimlerin Yetiştirilmesi” başlığı altında köy yaşamına uygun olarak tasarlanması gereken bir eğitim sistemine değinmektedir. O'na göre okullarda köylülerin ve çiftçilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmadan eğitimin mecburi kılınması büyük bir toplumsal tehlike oluşturmaktadır. Buna dikkat edilmezse eğitim sisteminin skolastik ve kuramsal olacağını eklemektedir. Toplumun büyük bir kısmını temsil eden köylü ve çiftçinin ihtiyaçlarıyla eğitimi ilişkilendiren Dewey'nin bu yaklaşımı örgün eğitimin sınırlarını aşan bir kapsama sahiptir. Dewey (1939:19), bu yaklaşımının öğretmen yetiştirme boyutunu ise şu biçimde ele almaktadır:

(...) Bundan başka Türkiye'de millî refahın inkişafı [gelişimi] ziraat ameliyatının ıslahile [tarıma dönük uygulamaların iyileştirilmesi ile] sıkı bir surette alâkardır. Bu itibar ile Türkiye maarifi için en mühim mesele, derslerinin mevzuları köy hayatına iyice merbut olacak [ilişkin olacak] bir nevi iptidai ve tâli mektepler [ilkokullar ve ortaokullar] tesisidir. Ancak bu suretle mektebin amelî faidesi [pratik faydası] herkesin nazarında taayyün eder [belirginleşir]. Ve mektepte alınan malûmatın amelî hayata tatbiki mümkün olur. Fakat bu neticenin elde edilmesi ancak ilmi bir tarzda ve ihtimam [özen] ile bu gayeye hizmet edecek mektep muallimleri [öğretmen okulları] açmakla temin edilebilir.

Görüldüğü gibi Dewey; tarıma ilişkin uygulamaların geliştirilmesini ülke için önemli bulmakta; köylünün geçimini sağladığı bu

uygulamaları eğitimin odağına almakta; böylelikle köy yaşamındaki uygulamalarla okulu sıkı bir ilişki içerisinde değerlendirmektedir. Köy yaşamına uygun bir eğitim için başlangıç adımının, buna uygun öğretmen okulları açmak ile atılacağını düşünmekte; bu okullarda yetiştirilecek öğretmenlerin bilginin yaşamda uygulanabilirliği amacına hizmet etmesi gerekliliğine değinmektedir.

Okuma Kültürünün Toplumda Yaygınlık Kazanması

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde toplumun büyük bir kısmı okuma yazma bilmemekteydi. Bu dönemde, Türkiye'de okuma yazma bilmeyenlerin nüfusun % 90'ını oluşturduğu tahmin edilmekte; bu durum çağdaşlaşma yörüngesinde çözülmesi gereken önemli konular arasında belirmekte; eğitim öncelikle okuryazarlığın yaygınlaştırılmasını gerektirmekteydi (Sakaoğlu, 2003; Sayılan ve Yıldız, 2009). Buna bağlı olarak, raporda okuma kültürünün toplumda yaygınlaşmasına dönük görüşler de yer bulmaktadır.

- 67 -

İlk olarak, ön rapor bölümünün beşinci maddesinde "seyyar kütüphaneler" in kurulması ve bu alan için gerekli memurun yetiştirilmesine dair ödenek ayrılması gerekliliği ile ilgili bir öneri söz konusudur. İkinci olarak, ön raporu takiben yer alan "İlk Rapor" başlığı altında dördüncü maddede Dewey (1939), sözü geçen gezici kütüphanelerin önemine değinmekte ve bu yolla öğrencilerin, edinebileceği kitapları eve götürerek velilerinin de bunlardan faydalanabileceğini belirtmektedir. Bu sayede de halkta iyi okuma alışkanlıkları oluşabileceğini işaret etmektedir. Bununla birlikte, beşinci maddede okullar bünyesinde oluşturulabilecek yerleşik kütüphanelere değinen Dewey, yine burada yer alan kitapların halka ulaşması konusundan bahsetmektedir. Aynı madde çerçevesinde, bireylerin kütüphaneden faydalanarak okuma alışkanlığı edindiğinden emin olana kadar, kitapların doğrudan "ahalinin evlerine" götürülmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Esas raporunun "Maarif Vekilliği

Teşkilatı” başlığı altında yinelediği kütüphane önerisini ise şöyle detaylandırmaktadır (Dewey, 1939:12):

Gençler için daha çok ve daha iyi mütalea kitapları [okuma kitapları] vücade getirmek ve yetişkin olanlar da mütalea itiyadını tenmiye etmek [okuma alışkanlığını geliştirmek] için Maarif Vekilliği kütüphane dairesinin faaliyetini tevsî etmesi [genişletmesi] lüzumu hakkında evvelki raporda münderiç [yer alan] teklifi hususî bir ehemmiyetle tekrar ederim. Her mektep, faal bir kütüphane merkezi olmalı, her binanın inşasından evvel plân yapılırken kütüphane salonu düşünölmelidir. Kütüphaneye alınacak kitaplar yalnız talebenin değil, mektebin bulunduğu muhitteki halkın da ihtiyacına tetabuk edecek surette [uygun gelecek biçimde] intihap edilmelidir [seçilmelidir]. Şurası nazarı dikkate alınmalıdır ki kitap satın alarak kütüphaneyi doldurmak kâfi değildir. Daha mühim mesele, kitapların intişarını [yayımlanmasını] mütaleasını [okunmasını] temin etmektir.

Bu öneriden anlaşıldığı üzere, Dewey tek başına kitap satın alınarak kütüphanelerin doldurulmasının yeterli olmadığına; bunun ötesinde bir okuma kültürü oluşturmanın önemine değinmektedir. Zira okumak başlı başına bir kültürlenme sürecidir. Dewey'nin felsefesinde; topluma ait değerleri kendinde bulunduran kültür, toplum için yararlı olanın belirlenmesinin yanında özgürlüğün tanımlanmasında önemli bir unsurdur; kültür eğitimin amaçlarından biridir (Bakır, 2014). Yeni bir kültür inşasının söz konusu olduğu bu dönemde, okumanın yaygınlaşması doğal olarak ortak değerlere katkıda bulunabilir niteliktedir.

Halk Eğitimi Konusunda Araştırma Gezisi

Dewey'nin raporunda alanla ilgili olarak yer bulan bir diğer konu da halk eğitimi konusunda araştırma gezisi düzenlenmesidir. İlk raporun yedinci maddesinde Dewey (2007:145) şu öneriyi yapmaktadır:

Özellikle zirai eğitim ve yetişkinlerin eğitimi, halk okulları ve ekonomik dayanışma gibi konular üzerinde çalışmak üzere, Danimarka'ya bir komisyon gönderilmesini öneririm.

Ona göre (2007) uzun ve önemli bir halk eğitimi geleneği bulunan Danimarka, çiftçiler arasında maddi refah, bağımsızlık ve toplumsallığı destekleyen dayanışma yöntemlerine yönelik rehberlik edebilecek en etkili Avrupa ülkesidir. Önerisinden anlaşılacağı üzere, Dewey

eğitimde reforma gidilen bu dönemde, halk eğitimine dair yurtdışından bilgi edinmeyi gelişme adına önemli bulmaktadır. Detaylı raporunun ilk kısmı olan "Program" bölümünde, halk mektepleri söz konusu olur ise bir komisyon oluşturularak Danimarka eğitim sisteminden yararlanılabileceği önerisini yinelemektedir (Dewey, 1939).

Demokratik Eğitim

Dewey'nin felsefesinde, demokrasiyi toplumda yaygınlaştırmak eğitimin işlevlerindedir. O'na göre, demokrasi kendi başına karar verebilen, yaşamdaki sorunlara somut çözümler üretebilen bireylerin tutumudur; bu tutum da eğitimle oluşur. Demokrasiyle bir bütün halindeki eğitim, bireyler ve toplumun kendini gerçekleştirmesinin aracıdır (Bakır, 2014). Demokrasinin yeni bir tutum olduğu Erken Cumhuriyet Dönemi'nde, bu tutumun yaygınlık kazanması tüm toplumun demokratik eğitimle buluşmasından geçmektedir. Bu kapsamda Dewey (2007:149), esas raporunun girişinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın ideal amacını şu biçimde ortaya koymaktadır:

Türkiye eğitim sisteminde izlenecek temel hedefi belirlemede herhangi bir güçlük olmaması mutluluk vericidir. Bu hedef, Türkiye'nin uygar devletler arasına kabulü ve canlı, bağımsız, özgür ve laik bir cumhuriyet olarak gelişmesidir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere okulların vatandaşlara önce doğru siyasi alışkanlıklar ve fikirler vermesi, onlarda çeşitli şekillerde ekonomik ve ticari beceri ve yetenekleri teşvik etmesi, onları kendi kendini idareye, ekonomik olarak kendine yetmeye ve endüstriyel gelişime sevkedecek, yani onları girişimcilik ve yaratıcılığa, bağımsız ve bilimsel düşünceye ve ortak amaçlar için toplumsal dayanışmaya alıştıracak düşünsel ve ahlaki karakterin anahtarlarını ve yönelimlerini geliştirmesi gereklidir.

Dewey'nin ortaya koyduğu ideal amaçlar, oldukça geniştir. Bu görüşünün devamında Dewey (1939), bu amaçları gerçekleştirmek için yalnızca bazı liderler yetiştirmenin yetersiz olacağını belirtmektedir. Yurttaşların tümünün ülkenin siyasi, iktisadi ve kültürel gelişimini artıracak bir eğitim alması gerekliliğini eklemektedir. Bu öneride özel olarak halk eğitimi kavramını kullanmamasına karşın Dewey'nin ifade ettikleri, tüm yurttaşların gelişimini vurgulamaktadır.

Halkta Eğitime Dair İlgi Uyandırma

“Bütçeye Konulması Muktazi Tahsisat Hakkında Muhtıra” başlıklı bölümün altıncı maddesinde Dewey (1939:2), “Sanayide müstamel [kullanılan] başlıca alât ve makinelerin nûmunelerini halka ve mekteplere göstermek için seyyar sergiler ihdası [oluşturma]” gerekliliğine değinmektedir. Bu tür bir tanıtım, gezici sergilerle yapılarak mekanik ve endüstriyel aletler üzerine yetişkinlerin de farkındalığını artırabileceği; dolaylı olarak da mesleki eğitime dair ilgi uyandırabileceği için maddenin halk eğitimi ile ilişkisi göz ardı edilemez niteliktedir.

Bununla birlikte, Dewey’nin esas raporunun “Maarif Vekilliği Teşkilâtı” başlığı altında yer verdiği son öneri de halk eğitimi ile ilişkilendirilebilir. Teftiş konusuna değindiği bu önerisinde Dewey (1939), müfettişlerin katı birer kontrol temsilcisi olmaktan ziyade ilham veren, hatta geri kalmış bölgeleri ziyaret ederek halkta eğitime dair canlı bir ilgi uyandıran görevliler olması gerektiğini belirtmektedir. Bu öneri de halkla eğitimi buluşturma çabaları ekseninde ele alınabilir.

Halkta Sağlık Bilinci Oluşturma

“Sıhhat ve Hıfzıssıhha” [Sağlık ve Sağlık Bilgisi] başlığı altında Dewey (1939), Maarif Vekilliği’nin, öğrencilere ailelerini de etkileyecek biçimde sağlık konusunda broşürler sağlamasını ve bazı kişilerin dolaşarak okullarda ve halka açık yerlerde bu konu ile ilgili konferanslar vermesini sağlamasını önermektedir. Bu önerinin yanı sıra, tıp fakültesinin yetiştirdiği ve oluşturulması tasarlanan çocuk bakıcısı okulunun yetiştirdiği genç kadınların evleri ziyaret ederek insanları sağlık konusunda bilgilendirmeleri yönünde bir öneride bulunmaktadır. Bu önerileri, halkta sağlığa ilişkin bilinç yükseltme gerekliliğini işaret etmekte; sağlık alanında yukarıda bahsi geçen güçlüklerle baş etmede halk eğitiminin yerini açığa çıkarmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Dewey'nin hazırlamış olduğu raporun halk eğitimi boyutu; köy kalkınması ve yetişkinleri de içine katan bir toplum merkezi olarak okul, köy yaşamına uygun bir eğitim ve öğretmen yetiştirme, okuma kültürünün toplumda yaygınlık kazanması, halk eğitimi konusunda bir araştırma gezisi düzenlenmesi, demokratik eğitim, halkta eğitime dair ilgi uyandırma ve halkta sağlık bilinci oluşturma biçimindeki içeriklerle açığa çıkmaktadır. Dewey'nin raporunda yer alan halk eğitimine ilişkin öneriler ise şu biçimde özetlenebilir:

- Okulların halk için sağlık merkezi ve sosyal merkez olmasının yanı sıra iktisadi ve sınai merkez olması
- Köy yaşamına ve köyün ihtiyaçlarına uygun bir eğitim sistemi tasarlanması
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilere, ailelerini de etkileyecek biçimde sağlık broşürü sağlanması
- Sağlık konusunda halka açık konferanslar düzenlenmesi
- Gezici kütüphanelerin kurulması ve bu alan için gerekli memurun yetiştirilmesi için ödenek ayrılması
- Milli Eğitim Bakanlığı (Maarif Vekilliği) Kütüphane Dairesi'nin faaliyetini genişletmesi
- Her okulun etkin bir kütüphane merkezi haline getirilmesi ve çevre halkın da ihtiyacına göre kitap seçilmesi
- Halk eğitimine dönük bir araştırma gezisi düzenlenmesi (Danimarka'ya bu konuyla ilgili olarak bir komisyon gönderilmesi)

- Sanayide kullanılan başlıca alet ve makinelerin numunelerini halka ve okullara göstermek için gezici sergiler oluşturulması
- Müfettişlerin (geri kalmış bölgeleri de ziyaret ederek) halkta eğitime dönük ilgi uyandırması

Dewey'nin raporunda halk eğitimine ilişkin yer verdiği konu ve önerilerin tarihteki izdüşümlerini tartışmak; bunların Türkiye'nin halk eğitimi alanındaki yansımalarını ele almak yerinde olacaktır.

Öncelikle; Dewey'nin, önerilerinde öne çıkan eğitim ile köy yaşamının ilişkilendirilmesi ve okulların toplum merkezlerine dönüştürülmesi düşünceleri, Türkiye eğitim tarihinde oldukça üzerinde durulan konular arasındadır. Bu düşüncelerin izlerini, Köy Enstitülerinde bulmak mümkündür. Altunya'nın (2020) üzerinde durduğu 19 Haziran 1942 tarih ve 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu'nun 10. Maddesinde yer alan 'Köy eğitimci ve öğretmenlerinin köy halkını yetiştirmekle ilgili vazife ve salâhiyetleri' içeriği, Dewey'nin raporundaki kimi düşünceler ile paralellik göstermektedir. Yalnızca bu başlıktan yola çıkılarak, köyde görev yapacak öğretmenin oradaki yetişkin eğitiminden de sorumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu da, Dewey'nin okulları yetişkinleri de içine katan çok yönlü bir toplum merkezi biçiminde tasarlaması ile uyumlu görünmektedir. Sözü geçen madde çerçevesinde; köy öğretmeni ve eğitimcilerinin köy halkını yetiştirme görevleri arasında, köy halkının ulusal kültürünü yükseltmek; onları sosyal yaşam açısından dönemin koşulları ve gereklerine göre yetiştirmek; köyün ekonomik yaşamını geliştirme amacıyla tarım, sanat, teknik alanlar gibi alanlarda örnek olabilecek işler yapmak; okullarda sergiler açmak ve uygun yerlerde panayır açılmasına yardım etmek; ziyaret edilebilecek yerlerdeki pazar, sergi, panayır, fuar, müze gibi ekonomik yaşamla bağlantılı kuruluşlarla halkın ve öğrencinin ilgisini uyandırmak gibi sorumluluklar yer almaktadır (Altunya, 2020). Bunlar da aynı zamanda, Dewey'nin raporundaki halkta eğitime dönük ilgi uyandırma, sanayide kullanılan

materyallerin halka tanıtılması ve okulların halkı da kucaklaması gibi önerileri karşılamaktadır.

Bunların yanında; Altunya (2009), Dewey'nin Mustafa Necati'yi en çok etkilemiş olan uzmanlardan olduğunu belirtmektedir. Mustafa Necati'nin Milli Eğitim Bakanlığı görevinde olduğu yıllardaki (1925-1929) birtakım çalışmalar da, Dewey'nin yukarıda verilen bazı önerilerinin izlerini taşımaktadır. Kütüphane çalışmalarının hızlandırılması ve belli başlı ülkelerin eğitim sistemlerinin incelenmesi bu çalışmalardandır (Altunya, 2014). Mustafa Necati'nin, 20 Ekim 1928 tarihinde Hakimiyet-i Milliye gazetesinde yer alan demecinde paylaştığı şu planlar da Dewey'nin raporundaki ilgili önerilerle aynı doğrultudadır: Halk kurslarında okuyan yurttaşlar için okuma kitapları dağıtılması; her Millet Mektebi dershanesinin bir halk kütüphanesi ve halk okuma salonu ile tamamlanması; bu kütüphanelere ve okuma salonlarına halk için oluşturulacak süreli ve süresiz yayınların gönderilmesi; okulu olmayan köylerin gezici kütüphanelerden yararlandırılması; halkın iktisat ve sağlık konuları gibi pek çok yönden bilinçlerinin yükselmesine yardımcı olacak eserler hazırlanması; köylüye hitap eden haftalık bir halk dergisinin yayımlanması (Altunya, 2014).

Okuma kültürünün toplumda yaygınlık kazanması odağındaki önerilerle ilgili bir gelişme de başlı başına 1932'de Halkevleri'nin kuruluşu ve bu kuruluşların okuma kültürüne ilişkin gerçekleştirdiği etkinliklerdir (Sayılan ve Yıldız, 2009). Halkevleri'nin Dil, Edebiyat ve Tarih; Güzel Sanatlar; Temsil; Spor; Sosyal Yardım; Halk Dersaneleri ve kurslar; Kitaplık ve Yayın; Müze ve Sergi; Köycülük kolu gibi toplumsal ve kültürel yaşamı ilgilendiren birçok kolu etkinlik gerçekleştirmekteydi (Bilir, 2013). Başgöz (2005); Halkevleri'nin, pek çok kentin sanat ve kültür dünyası ile köprülerini kurduğunu; bu köprülerin kitapların yanı sıra CHP tarafından seçilen dergi ve gazetelerin sunulması ile kurulduğunu belirtmektedir. Yine, Hasan Âli

Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı esnasında gerçekleştirilen kayda değer etkinlikler de Dewey'nin okuma kültürünün yaygınlık kazanmasına dönük önerilerini karşılamaktadır. 1939'da Kültür Kongresi'nin toplanması; bu kongrede alınan kararlar doğrultusunda beş yüzün üzerinde batı ve doğu klasiğinin çevrilmesi; bu eserlerin ücretsiz biçimde Halkevleri, Köy Enstitüleri ve il halk kütüphanelerine gönderilmesi (Bilir, 2013), söz konusu önerilerle aynı doğrultudadır.

Dewey'nin halk sağlığı odağındaki önerileri ile paralel çalışmalar ise Atatürk dönemi uygulamalarında görülebilir. Atatürk döneminde (1920-1945) iki temel konu olan milli eğitim ve sağlık birlikte ele alınmış; sağlığa ilişkin halk eğitiminin önemi kavranmış ve halk sağlığı eğitimi ile okuma yazma eğitimi yan yana yürütülmüştür (Ağırbaş vd., 2011). "Cumhuriyetin ilk alfabesinde okuma yazma ile birlikte sağlığın temel kuralları da öğretilmiştir" (Çağlayan, 2001; Akt. Ağırbaş vd., 2011:738). Bunların yanında; 1925'te hazırlanmış olan Sağlık Çalışma Programı hedefleri doğrultusunda, seyyar tabiplik uygulaması başlatılmış; doktorlar köyleri ziyaret ederek köylüye sağlık eğitimi vermiştir (Ağırbaş vd., 2011). O halde, bu raporda yer alan halkın sağlığa ilişkin aydınlatılması düşüncesinin uygulamaya dönüştüğü anlaşılmaktadır.

Kaynaklar

- Ağırbaş, İ., Akbulut, Y. ve Önder, Ö. R. (2011). Atatürk Dönemi Sağlık Politikası. *Atatürk Yolu Dergisi*, 12(48), 733-748. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ankuayd/issue/1841/22461>
- Ahmad, F. (2020). *Modern Türkiye'nin Oluşumu* (Y. Alogan, Çev.). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Altunya, N. (2020). *Köy Enstitüsü Sistemine Toplu Bakış*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Altunya, N. (2014). *Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati*. Ankara: Eğitim-İş Kültür Yayınları.
- Altunya, N. (2009). *Milli Eğitimde Mustafa Necati Dönemi*. İstanbul: Başarı Yayıncılık.
- Anton, J. P. (2007). Dewey'in 1924 Türkiye Ziyareti ve Mevcut Arayışlar. J. P. Anton ve F. P. Canevi (Editörler), *Cumhuriyet, Eğitim Reformu ve Dewey*. (ss. 77-84). İstanbul: Creative Yayıncılık.
- Bakır, K. (2014). *Demokratik Eğitim: John Dewey'in Eğitim Felsefesi Üzerine*. Ankara: Pegem Akademi.
- Başgöz, İ. (2005). *Türkiye'nin Eğitim Çıkması ve Atatürk*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Berkes, N. (2020). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bilir, M. (2013). Yetişkin Eğitiminin Tarihsel Gelişimi. A. Yıldız ve M. Uysal (Editörler), *Yetişkin Eğitimi: Kuramdan Uygulamaya*. (ss. 25-83). İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.

- Büyükdüvenci, S. (1994). John Dewey's Impact on Turkish Education. *Studies in Philosophy and Education* 13, 393-400.
Erişim adresi:
<https://link.springer.com/article/10.1007/BF01077691?LI=true#citeas>
- Cross-Durrant, A. (1984). John Dewey and lifelong education. In P. Jarvis (Ed.), *Twentieth Century Thinkers in Adult & Continuing Education* (pp. 63-77). London: Kogan Page.
- Çulhaoğlu, M. (2012). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Modernleşme: Elitlerin Zorlaması mı?. *Gelenek*, 117, 7-20. Erişim adresi:
<https://gelenek.org/osmanlidan-cumhuriyete-modernlesme-elitlerin-zorlamasi-mi/>
- Dewey, J. (1939). *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi. Erişim adresi:
<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/928>
- Dewey, J. (2007). Türk Eğitim Sistemi Hakkında Rapor ve Makaleler. J. P. Anton ve F. P. Canevi (Editörler), *Cumhuriyet, Eğitim Reformu ve Dewey*. (ss. 141-248). İstanbul: Forum İstanbul Enstitüsü Yayınları No:6.
- Erdem, H. H. (2010). *Aydınlanma Penceresinden Eğitim, Kültür ve Toplum Yazıları*. Ankara: Ürün Yayınları.
- İnan, O. ve Konyalı, S. (2021, Eylül). *Türkiye'de Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Kırsal Kalkınma Politikaları*. XIV. Uluslararası Katılımlı Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. Aydın.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Lewis, B. (2015). *Modern Türkiye'nin Doğuşu* (B. B. Turna, Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınevi. (2002).

- Merriam, S. B. (2018). Dokümanlardan Verilerin Toplanması (S. Turan ve H. Özen Çev.) S. Turan (Ed.) *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (ss. 131-155). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Munoz, M. D. & Munoz, M. A. (1998). *John Dewey on democracy, education, experience, and communication: Implications for adult education in developing democratic organizations*. Erişim adresi: <https://eric.ed.gov/?id=ED464262>
- Ortak, Ş. (2004). *Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sayılan, F. ve Yıldız, A. (2009). The historical and political context of adult literacy in Turkey. *International Journal of Lifelong Education*, 28(6), 735-749.
- Şahin, M. (1996). *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Uygulamalarında Yabancı Uzmanların Yeri (1923-1960)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Türk Dil Kurumu (1979). *Atatürk'ün Milli Eğitimimizle İlgili Düşünce ve Buyrukları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 316.
- van der Ploeg, P. (2016). Dewey versus 'Dewey' on democracy and education. *Education, Citizenship and Social Justice*, 11(2), 145-159. <https://doi.org/10.1177/1746197916648283>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık